संस्कृत

क्रं. १०

धर्मशास्त्र.

शुद्धित [illegible]

७६

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

त्रियादिजातीयो ना जासा ब्राह्मणा म्लाक्ष नराजयेत। चातुर्वर्ण्यं यस्मिन्देशे म्लेच्छोस्त्वार्यावर्तं देववै डालान्यवस्थापयेत। सोपि स्याद्यज्ञियः। यतो न भूमिस्वतो दुष्टा मेध्यगा तद्विजादुष्यति। [illegible]
न उक्त देशव्यतिरेकेणापि सति सामग्र्ये नैवृत्ति केनाप्यकृष्णमृगवत्त्वे ऽपि देशस्य दुष्टमेवतस्मात् नु वादो ऽयं यज्ञियो यज्ञियो देशो म्लेच्छस्तु न यन्दूत्तु तत्र दिविशेषः। एतानूर्ध्वं आत्तेयो देशा [illegible]
प्रयत्नेन शूद्रस्तु यस्मिन्नस्मिन्नस्मिन्वसेत्। [illegible] निवसेत वृत्तिकर्शितः। यदर्थं देशसंज्ञानेदक्षश्[illegible] शतानि द्विमादः। एतानूब्रह्मावर्तादीन् देशानूर्ध्वं आत्तेयो देशो तत्रापि ज्ञातो श्राश्रयं यत्र [illegible]
स्त्रीभ्यश्च वर्ताः हि देशात्स्वयं प्रयत्नेन वर्तेत। अत्र के विदाहुः [illegible] धर्मताप्रवाह्यमतेद्देशसंज्ञा[illegible] विधिः सत्यपि देशीनतेन धाविकानसंभवे एतेषु देशेषु निवासः कर्तव्यः। तत्र कल्पा विका[illegible]
चागीगादितीर्थस्नानवदेतद्देशनिवासविधिः। पावनत्वेन कल्प्यतापथ्येरकाश्चिदापविः [illegible] गाश्चाविदेविदेवपरित्राणाय यो लोके पुराणो मदिरा संस्मरणादेव स्वर्णे ज्ञात [illegible]
तत्रैमोहूना नविपस्ता वपा श्रो यथाशास्त्रं सेश्वयोद्विजीयते। कल्प्येतापापिकाभः। तत्र विधेोतः [illegible] पुत्र इति स्मृतु निस्त्या काम्यानास्तृ दूषानीत्येतद्देश एवानुष्ठानसंभवाद विकृतानोशास्त्र [illegible]
न देशव्यतिरेकेण कृत्स्न धर्मानुष्ठानसंभवः। न धादिहिमवनिताचा कश्मीरादेशान्तमा [illegible] सिद्धापासनेः। द्विजाये तेन वयं यातिआपदः संभवः। तु भागोदेशधारामाडुपनिः क्रम्येति [illegible]
मेतादिशिरयानहृदहनदीस्नानादिसंभवः। दूरमेववादिजातयइतिवचनेलिंगेनकाश्चिद्देव [illegible] सतिम्लेच्छसंदेवेस्त्वतएवम्लेच्छदेशानअन्यथा तद्देशसंबंधात। म्लेच्छत्वे कथं द्विजातिर्[illegible]
व्यतानगमननमन्नाद्ये। अपितु निवासमात्रेण नेनधानि[illegible] यनेनद्यनासंशयो ऽत्र एव तेसवदेशानरेखवनस्त्रस्यामानान्यदेशसंबंधेन संभवति सा वसेरयत्नीअन्यथाएवमेवाद्यन्ते देशा [illegible]
देशाश्चम्लेच्छानान्यत्रेतिरयेत। अयाविद्वसेर पणतद्दनमन्यानिवन्धधमिलिपानिभेस्संख्यातथास्यात् तस्याप्यपोदोषाः अर्थेदानिर्लज्जसनेएतानदेशानजन्माविनसुतार्थ्यंसंरेदरुनाप [illegible]
अनेवनयन्तन एवेगातिः तस्माल्लिंगामिदं तद्देशसंबंधेन पुरुषा म्लेच्छाः किंतर्हि पुरुषसंबंधेन म्लेच्छदेशाताप्तूद्रस्यहि जातिशुश्रूषाया विहितत्वात्तद्देशनिवासस्य विदानेनचजीवतोदेशा [illegible]

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

(2)

द्वि २ स्यनुज्ञापनतायदा बहु कुर्वीत पाशुश्रूषायां स्त्रावा द्विजातिधर्माधिकृतस्य अध्ययनं नाविन्दयाद्विदादेशीनतैरेसे भवति वर्णार्जने नियमेनेत्रापि न सूक्ष्मबुद्धिभिः किं नादिद्रव्ययुक्तिर्येन स्वेद्धावहेलयाना शनादिभि [illegible]
सर्गस्यापत्तिस्थायी तीनझावापत्तिप्रसंगात्। चक्रिकार्थिनोरस्तसावापीडितः हत्त्रिरास्मबुद्धेः बस्थितिसमर्थे वर्णेन रक्षावेस्यकृष्णेनैतन्सर्वैर्वितयोग्यता यथा वर्षवृत्तेसुसित्कुर्ष्वित्रैवमबोक्षादकृतद्धि
वर्षवृत्तत्वेन व्यपदिश्यतेयस्मिन्त्वस्मिंस्त्रियत्न नियममाह॥॥ एषा धर्मस्य वो योनिः समासेन प्रकीर्तिता॥ संभवश्चास्य सर्वस्य वर्णधर्मान्निबोधत। अतिक्रान्तस्य सर्वस्य धर्मस्य धर्मस्य विं [illegible]
त्तार्थयोर्निःकारणीसमासेन संक्षेपेण सर्वत्रखानित्र धर्मस्यो श्राया यो [illegible] जगति प्रमाणं तु श्राश्रमस्ती सूक्ष्म निरिदर्याति वर्णानुष्ठेया वर्णा वर्णवर्मास्तान्निबोधत [illegible]
त्तानि विशेषः। दृष्टपेवप्रकानो धर्मा इति स्मृतिविवरणका नाः श्रूपं स्वयमिति। वर्णधर्माश्रमधर्म [illegible] धर्मान्निमित्तिकोगुणधर्मस्वाविनत्र यो जातिमात्रम [illegible] प्रवृत्तो न वर्णा वि श्राश्रम [illegible]
धर्म् तिस्र धर्मः हसीय यथोवर्माय ब्राह्मणो नहेतव्यः ब्रह्मणोनसुरानपेयेति। जातिमात्रस्य [illegible] सादेच [illegible] मधर्मोपत्रजातिर्नोपपत्तेनाके वलानदायमपरान्दति शषीयत्नेनपत्र [illegible]
१५ गीभवति तावरणे वर्णाश्रमधर्माः उरुपाये तायथा मौंजीज्याक्षत्रियस्येत्यादिना आश्रम [illegible] वार्णा न धारणं श्रयात्युद्रहरणा प्रथमोपासनेतुउपनयनधर्मो नाश्रमधर्मः उपनयने [illegible]
धर्मः नैमित्तिको द्रव्यप्रशुश्रादिगुणमाश्रितोगुणधर्मः पङ्क्तिः परिहार्य्येत्यादि शाद्गुणत्वे [illegible] मानिपित्तस्य क्षत्रियस्य ये धर्माः नदेवद्वर्णग्रहणेन सर्वेग्रहीनमिति दर्शितं स्वर्वारले द्रस्
ध्वतापुत्रधर्म माता दित्वं अन्ववर्णधर्मश्रपि मोति नेपित्ते देन तात्या स्युः एवम यो न्योपिते तेश्राद्यं [illegible] धर्मा हदर्शनार्थनीतरपत्रमबुराता यद्विशेषपवृत्तिज्ञानतावरनुदारिनीखेषा [illegible]
र्मलिः पुत्पेनि जेकादिद्विजन्मनो। कार्ये यः शरीरसंस्कारः पावनः प्रेत्य चेह च॥ र्भप्रयोगादेदिकर्माणि वेदा मन्त्रास्तानिप्रतानेषामानुद्धारणानि। नानिनदहेवान्यतेर्याण्याहित्वाद्दूप्य [illegible]
नो वैदिकशद्वः कर्मशादे नव्युत्वानि वर्णव्यतानुरूपं कर्म शदेन वहूतिकर्णेयतानुरूपकर्म्म गृह्यते नतत्पकर्मणेति निमित्तादिस्वकार्यमायेति सामप्रसारनस्तेहोपपात्तिपसानि निजेकोमैत्रो द्यारणमिति [illegible] मानि [illegible]

(3)

पासाणो: अथ यिवा यिश्च द्वयं भुक्तात्तुं जातयद्वा यदहर्यन्नं द्वन्नका दिनिर्बद्धि: कपाटकांतदस्मन्निउयनायकवा टंअन्न फलंलं द्वयेद्वादं ताउलू खलंकोर्थअ अछ्छदतो [illegible]
वा इम प्राणीयमत्तद्वयेसद्य थिसंख्यारसन: कन्तव्याय दिवापूर्ववदसन दिव्रो यो य लद्वणां ताहशमश्नीयाद्व यच्छ्यदांता पवउलूखलकार्यमवघातंमेयद्वयति॥ ग॥ सव: प्रक्षावक:
ससं विथिको थिवा यम्मास निवयो वाच्छ्या भमा निवयपवदा यत्पूर्वमशनभुक्तानेकादि [illegible] कोजनपर्याप्तमेवानेत्यिद्र। मासो पयो गिवा संबंधीतमासपर्याप्तसंवयो मास संवत्
ति वक्त व्यद्यम दिवामाससंवयिकर्त्त इतिवक्तव्या। द्वि: समास: क: कर्त्तव्य मासपर्याप्त [illegible] मससंवयमोऽस्य्यासी तिवक्त र्त्तव्य दिवा मास संचइक इतिवद्द्वी द्वि: समास: क: क
र्याप्तस्मतेयो मयेति यवं उन्नरस्यारयि॥ ॥ नक्तं चांतं समश्नीया दिवा वा इत्यशङ्कित: [illegible] लिको वाच्छ्यास्याद्वाख्य प्रमकालिका द्वितीजनस्य प्ररूप्यार्थनया विहितवादन्यत [illegible]
न्नि विधीयते। यथाय थावयो तिक्रामतितथा भोजनकालं नत्याद्र। सत्तुर्थमथाष्टम [illegible] या अस्मयेशत्राणे शोत्राण्यतीत्य वतुर्थे द्विनि सायं भुजानोऽष्टमकालिको लवनि। भोजनस्थ
त्राविनय श्ववतुर्थकालसंबंधयतीय त॥ ॥ चांद्रायण विधा यदी शुक्ले कृष्णे चव र्द्ध येन [illegible] योर्विधीयश्नीयाद्यवा ग्रंक थिकांस कृत्सयज्ञांतो पूर्णमास्याम भावास्ये तस्य कृता यवाङ्मअ
कदिति आयंवा तर्वा॥ ॥ दुख्यस्तलयालि र्वा यिक वलिवर्त्तयिस्सदा। कालपाञ्चि: [illegible] नसमातस्थित:॥ कालयज्ञेयनसा दानां अग्निमा [illegible] ते। त न्निवेषार्थ तं निशं
स्थ छ्युस्यात्र। निषिद्धं विखानसांनामशास्त्रं यत्रवानप्रस्थस्य धर्मा विहितास्तेषांमते स्थित:॥ अन्यामयि तथा श्रोत्रां वर्या त्रिय्यता स्त्रामा यिध [illegible] तिष्टेद्वास्रपदे द्विनि। आनार
द्रस्रवन द्रूयद्भय: वियरिवर्त्तिनंकेवलायां भूमौ एकेन यर्श्वेन निषिद्धत्तुन:यश्चांतरणास्थानं। आहार निर्हारकालो वर्ज्यायित्वा पवंवर्त्तेत निनाय यि शेत्तवंक्रोऽथ तत: [illegible] याचा:
निन्नो निषादेदित्यर्थ: प्रय दे: यादाग्रे वा तिष्ठेस्थानासनाभ्यां वा दिनचरात्रो अकेवलस्यां दिलेशायितां वद्धा तिवसतेपु वा प्रातर्मध्यं दिनापराह्नेषु। उपयतयद्य त्रिति [illegible] असन

Joint project of the Rajawade Samshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

नाशद्दत्तोदकेनापि स्नानं दर्शयति॥ ॥अथैवं तया स्त्र्याद्यावर्षाश्वश्रावकाशाकः॥अर्द्धवासाश्रकाद्दमंत्रेक्रमशो वर्द्धयंस्तुपः॥ पंचतिरात्मानं तायये [illegible]
तिष्टंउपशिष्टादादित्यमायसंवन्ना॥ प्राह्णपिक्षुत्राण्येतवावकाश नाश्च यायस्मिंदमोदेवावर्षीतितंञ्चवशमाश्र[illegible]येद्धर्मेत्राणार्थं छत्रवस्त्रादिन [illegible]त्रा॥ हमंतशीता [illegible]
४ नशिशिरय्येवमेव विधिः॥ आर्द्रवासस्त्वंक्रमसः क्रमेण॥ ॥उपस्थसंस्पृष्टवा॥पि [illegible]र्थं यथा तयस्वरंस्वागतरशोमयदेहमात्मनः॥ [illegible]
यवाशद्वादशरात्रादि तयश्च अतरंप्रकृष्टतरशारीरपीडाजननं कार्युः॥ शाखयद्द[illegible]मीस्थात्मनि वितानसमारोप्य यथाविधिः॥ अनग्निरनि[illegible]तद्याम्नुनिर्द्दलयकत्नासम [illegible]
ताः तासमारोपयेद्रस्मपानादिविधानेनात्मनि समारोपण विधिश्चश्रवणा[illegible]य्या॥ चिरकालयदांतयस्थ रितंनवतिसम्यत्वाद्यस्थानक्षिपयीशाङ्ग दावानन्नस्थ रम[illegible]
णिकेवपर्णकुटौनिवासार्थं जिह्माशक्तत्वात्तत्परिष्टाय वृक्षमूलनि[illegible]तिश्रुतिः॥ स्यादितिसंबन्धानातेनायमर्थउक्तो भवति वा ग्रियमंत्र्यादितिमा [illegible]
गुह्यतेलोकेमूलफलाशनः॥ अस्य अत्र नित्यार्थमितः नीवारादयारण्यो च [illegible]॥ प्रयत्नश्रवार्थश्च इत्वावारीवराश्रयः॥ शरणेप्यमभाश्चवृक्षमूलनिकेतनः [illegible]
वक्तुश्चप्रयत्नं नकुर्यात्॥ आततपीडितच्छायानो यसयोर्छीतादितोनाग्निसम [illegible]तयदि [illegible]वोपपादित्वादित्यतापादिनाशीतादुःखनिवृत्तिजवती व्यवेदतदुःखापनोद क्रिय [illegible]
दिकालादद्य त्रितन्नधीयते तत्र प्रतिपन्नस्य धर्मस्य विधानात्॥ अथवाद्यादितस्थोपप्रयत्नो निवार्त्तते द्यानिषिद्ध चिरपिस्नस्वस्तुध्यात॥ अतस्मि[illegible]कुर्यात्द्वराश्रयः॥ [illegible]
स्थंडिलेशयीतस्मरणेस्वाश्रयेषु गृहा वृक्षमूलादिषु भमकारमात्मीयानि निवेशं न कुर्यात्॥ वृक्षमूलानि निकेतनं गृहस्थानीयं कुर्यात् [illegible] पि विहिता॥ तापसा [illegible]

(illegible) रेशयहमेधि

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(5)

सदा।आत्मनस्तुष्टिरेवचधर्ममूलमित्यनुषज्यतेवेदविदांसाधूनामितिस्वात्मस्यास्वधर्ममूलत्वंप्रामाण्यमेवेत्याहुः।यत्रेहायंविधस्तनांश्रद्धधत्यर्थमनःप्रसीदतितद्धर्मोयथाननर्वामिनधर्मो
नन्वयस्यप्रतिषिद्धएवार्थमनःप्रसीदेत्सधर्मःप्राप्नोतीतिविदितवक्किंकथिकाथ्याऽस्तुनधर्मइतिएवमतदीहस्थानीमेहात्मनामतिमहाप्रतावोमनःप्रसादायनाधर्मोऽपिधर्मतामतिया
मेतानेतरागद्वेषादिदोषवतांयथाउमायांयाकिंचिदयंप्रतिविशतितत्सर्वंलवणमस्यासंपद्यतएवंमहात्मनांप्रतिदोषस्थानान्यज्ञनपरितापायणसर्वंनिर्मलीक्रियतेअतोयथाप्रातिषिद्धमपिप्रवृत्तस्य
विधिना।तुष्टियमानेनदोषायनचात्रप्रद्वणावद्विकल्पःप्रतिषेधात्यन्तमनुष्ठियातिरकाणनावक्ष्यायंते।अथवानेवंतेषामधर्मोआत्मापरितुष्यति।यथाविषघासमवाप्तविनंक्क्
यतिनान्याश्रुतस्मृताःननेलोर्योयांदृष्यतिसासाविषघ्नीतिइदंतुवंतथाद्गुःस्थवेकल्पिकः॥पस्मिन्पक्षेमनःप्रसीदतिसपक्षआश्रयितव्यःवक्ष्यतिवदयच्छ्रद्धोपायस्मिन्नुच्यते
तस्यप्रःकुर्यात्प्रयत्नावद्विधिकरंनवेशःअथवायाःश्रद्धयानानास्तिकत्तयातद्धानधिकसकर्मादिनवादिकंकर्मक्रियतोऽप्यनानुष्ठितंअतस्तेनक्रियमाणमपिकर्मनिष्फलं
अथवासर्वकर्मविषयानावप्रसादः॥प्रदिश्यतअनुष्ठानकालेक्रोधमादश्याकादिपक्का[illegible]नाछंअतस्वशीलवदस्याःसर्वशपतयाधर्ममूलत्वान्निषूनं॥६॥यःकश्चित्कस्यचिद्
द्गोनकालेक्रोधमाद्यस्याकादिस्यस्कापमुदितेननाछंअतस्वशीलवदस्याःसर्वशपतयाधर्मोमनुनापरिकीर्तितःससर्वोऽभिहितोवेदेसर्वज्ञानमयोहिसःअप्युक्तंवेदविस्मिंयंधेनस्मृतःप्रमा
नधकत्पयतियःकश्चिद्धर्मोवर्णधर्मआश्रमधर्मःसंस्कारधर्मःसामान्यरूपाविशेषरूपःस्वपर्वेपानुलक्षणाद्वर्णपोपाश्रमश्चमनुनापरिकीर्तितःससर्वोपिवेदेनिहितःप्रतिपादितोयथावे
पृथक्श्लोकेनउक्तंसर्वज्ञानमयोहिसःसर्वेषांज्ञानानांअदृष्टविषयाणांपदार्थनिमित्तंवेदःसर्वज्ञानेनिर्मितइवतिज्ञानेतद्विकारत्वमध्यारोप्यमयट्कृतःयाद्वियाद्विकल्पःसतन्मयःतस्वविदा
त्पुच्यते।वेदेश्वज्ञानंप्रत्यक्षात्मयइतियत्कार्यदर्शनेकारणंकार्यस्वतावमिति।अथवासर्वज्ञानवानशब्दोऽतोगतास्तेनमनुष्यान्यइतिमपक्रियते॥॥सर्वंतुसमवेक्ष्येदंनिखिलंज्ञानचक्षुषा
श्रुतिप्रामाण्यतोविद्वान्स्वधर्मेनिविशेतवैसर्वंज्ञेयंकृतकाकृतकशास्त्रागमारंपत्याप्यादिगाम्वरमप्रत्यक्षादिगाम्वरमपयात्यावेदेःतस्मज्ञानसमक्षुषातर्कव्याकरणनिरुक्तमीमांसादिविद्यास्थानस्य

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(6)

वलाविंतमी नात्मकनन्वस्तुरिव वस्तुष्वप्राप्त्यां सा ज्ञानस्य कारणत्वं सामान्याज्ञा यथा वस्तुस्वरूपं ज्ञायत एवं शास्त्रेण धर्म इति सामान्यं समवबुध्यं सम्यग्विचारं पूर्वकं निरूपकतिप्रमाणतो वेदप्रमा
णान धर्मो निविशति। धर्ममत्र तिषेधे सर्वपुरुषिशास्त्रेषु सम्यक्ज्ञातेषु वदप्रामाण्यमवावतिष्ठते नाज्ञाते पुनर्यथा द्विता नि शास्त्राणि निपुणत्वेन चिंतयन्त्येषां संप्रामाण्यसम्यक्त्वज्ञानात्सिद्धिः
सा तन्निष्विनोति। सर्वग्रहणं ज्ञेयविशेषणं निखिलशब्दश्च समवयति क्रियाविशेषणं निखिलं समवयन्ति॥ ग्रहणपूर्वपक्षनिरासेन शास्त्रं तदा प्रामाण्यं दृश्यं च प्रामाण्यं यावत्यः काश्चन प्रज्ञाय॥
सा संतेता॥ सर्वो प्रदर्श्यसिद्धांतस्मिद्धर्दत्तेति यथालक्षणालक्षितनिराकृत्यस्वपक्षसाधनेवा [illegible] प्रामाण्यमवतिष्ठत इति निखिलशब्देन प्रदर्श्यते तानेनीता निखिलसर्वशब्दापर्यायावपि
विषयत्वात्र न पुनरुक्तः स्वग्रहणमत्र वादेष्वाद्यस्य धर्म॥ स्वस्याधर्मो पवा॥ धा॥ कृति [illegible] वेत्रश्रुत्यांतिदमानव॥ दृष्टकीर्तिमवाप्नोति प्रत्यवास्तत्तमं सुखं या नास्तिकतया वदिष्क [illegible]
फलानि कर्माणीति त्या मुद्दत देवादाने न प्रवर्त्तते तस्य प्रवृत्त्यर्थेषु पद्धृत्वाद्दृष्टफलप्र [illegible] तितो [illegible] ता यदन्यत्फलं श्रुतो स्मृतिषु च यदुदितं ते [illegible] धर्मोख्यं कर्म तदनुतिष्ठन् [illegible]
नु आ केवलादकीर्तिं विनिताव कीर्तिं प्रशस्यतां प्रत्युतं सामान्यगोलस्तत तस्य पृथिव्यां स्थिता यहाप्र [illegible] मति सर्वे [illegible] पुरुषतत्प्रियस्वेश्वसर्वषां तवति। प्रेत्य यददीत रेय स्मादन्य उत्तमं नास्ति तस्तु [illegible]
ति प्राप्य स्वर्गे का मंप्रा धिकाराणि निरतिशया यप्रीतिस्व ग्रेसुखमुच्यते॥ अनुत्तममिति तत [illegible] स्वः फलार्थिनोऽश्रेवप्रवृत्तिर्युक्तेत्यावं परमतत्र॥ ॥ श्रुतिस्तु वेदो विज्ञेयो धर्मशा [illegible]
द्विः तेसर्वार्थेषु मिमांस्य तौ ता न्यां धर्मो हि निर्वभौ॥ किमिदं सद्वार्थे संबंधं स्मरणं मतिनिर्वे [illegible] शास्त्रमात्मनुः परमाविल्यादिष्वनु धर्मशास्त्रं यनदस्तुष्यतेश्रुतिस्तु वेदो विज्ञेयो धर्म
शास्त्रं वेस्मृतिरिति उच्यताइन्दुस्मदाचारान्नश्रुतिर्न स्मृतिर्निर्वंधा नावाज्ञिव द्वाह्य रादिस्मृतय॥ प्रासिद्धास्त्र तत्स्तस्मृतिः स्मृतिर्ह्येषु पदार्थ यतित्त कार्यप्राप्त्यर्थे यद्वद्धर्मशास्त्रं यत्र धर्मोशिष्यते [illegible]
धाप्रतियतेसा स्मृतिः निर्वाधानिर्वधा वस्त्र याउक्ता शिष्टसमाचाराद्पि धर्मश्च कर्त्तव्यताव गतिः सापि स्मृतिरेवात तस्य यत्र कस्मा विचार्या यीय स्मृतेन्यपादानं तत्र सदाचारापि [illegible]
र्मशास्त्रं वे स्मृतिः वेदोपि सर्वेषु स्वांध मेषामन निति तस्या पिस्मृतित्वप्रसंगः॥ तन्निवृत्त्यर्थमादश्रुतिर्वेदो विज्ञेयः॥ अपत्रश्रूयते धर्मो न्वाप्यात मनयद॥ साश्रुतिः॥ यत्र स्मार्यते सा स्मृ [illegible] तद्धर्मा

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai.

(७)

ध्यडदितन्नुद्रुयादितिाणकत्राक्षितस्तामाविधीयतत्संत्रदीनस्तामनिंदयानदेवविपरीतमन्यथातेत्रकः पक्षःश्राश्रीयतां इत्यनध्यवसायश्यदेवाग्निहोत्राद्यकर्म्यांशास्त्रायां विं
पिसर्वथास्त्वात्प्रत्ययमकंकर्मेत्यात्मप्रागमश्चाततश्चभनंत्रक्तानत्राचूनमतच्चनतवनीत्यतनेवप्रदनप्रतिपाद्यतयतावेदाद्धर्म एवकर्त्तव्यतामात्रं यागादिविषयं निर्द्देशात
कालविशेषःफलश्रुत्यान्नान्त्राअधिकारवाक्यपुकालविशेषाश्रयो वणात्विधितोहि फलं नवतित्यतावदवगम्यतोकालावच्छेदानविधयोर्थेत्वर्थसंबंधिनाहिकालविशेषा
ध्यच्छेत्तमानानन्वेतच्चावर्थफलं किंतुबंधोयात्वर्थफलंहितादानीमवानिवर्त्ततादेव ... नइव्यत्यागःक्षविविकाशादियदिकश्चित्काम्यविशेषादाज्ञाकरानवतितेनप्रेष्य...
आज्ञासंपादनप्रवृत्तःकदाचिद्युगरं नाएवतनफलंलतोकदाचिन्मध्याकदाचित्क्रन आज्ञाविषयसमनंतरमन्यच्छ्रुवोकालांतरेऽथवाएतद्दिविविकाशादियदिकश्चित्काम्यविदधा...
२ नवतितेनप्रेष्यतमर्ह्यग्रामामितिसत्याज्ञासंपादनप्रवृत्तःकदाचित्प्रारंनएवतेन ... कदाचिन्मध्यकदाचित्क्रन्तआज्ञाविषयसमनंतरंतरमन्यच्छुवोकालांतरेऽथवा...
मनच्छास्त्रफलमनियतकालं व्यवच्छ्यादेष्यासुखात्ता ... नप्रत्यासत्तिमात्रंगम्यतानं ... वात्यानिःश्चतिवंधकानिश्चयथाफलस्यवंविधस्यलोकस्तवंमीतथावेदपि ... क ...
ववदयततद्दर्शयतियदिनवर्धत्वथवचसद्दितिसर्वेश्वारेभविवदतानेतक्रतुफलं ... मरणंकात्र फलं यद्वकामयतानामयश्चस्त्वर्ग्यलोकमिष्यादितियाद्या...
ग्रयइतितातन्नाप्याम्रावमम्याहितस्याश्रयंस्वसावानप्रत्यन्नादिगावसन्नस्वत्त दरा ... लोकिकीहिंसाविधिलक्षणाऽलोकीकिहिंसाविधिलक्षणावयीमामायस्थान...
किंचिद्दद्देऽत्नुतं व्याख्यातं परस्तान्नपरिहरिष्यतिश्लोकनेवाब्यायावमन्यततत्तूसदेत्रयाम्राश्रयात्रद्धिजःसमाधुतिः वेदिःकार्योनास्तिकोवदानिंदकः श्रसत्यद्वग्मरणंप...
द्विजाद्दे ... याम्राश्रयाद्दे ... शास्त्रं नास्तिकनर्कशास्त्रं वौद्धचार्वाकादिशास्त्रं यत्रवेदाऽध्यमीयतिपुनःपुनत्रद्धुष्यनातात्टश्यंतर्कमाश्रित्ययाऽवज्ञांकुर्यात्त्रश्रुतास्मृतास्वकानावदया...
तामवंकार्षीः प्रतिषिद्धं वेदेनतितमनाद्दश्येत्यत्रिकापिता किंनाम यदिवेदस्मृतिप्रुवाप्रतिषिद्धं किंतयाऽसम्यकृप्राप्राप्यमस्तीतिकथयन्मनसावाविविदितेनवे ...

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(8)

वोरण्यस्तीत्यतः। सापि स्मृतिरिव नद्दितत्राप्यस्मृतेर्वैदिकशब्दप्रामाण्यमथवाश्रुतिय[illegible]स्मृतेर्वेदतुल्यत्वाद्धार्थे किंपुनः। श्रुतिस्मृत्योस्समानेकार्ये यत्समावारेण्यनेनप्राप्यता[illegible]
दमीमांसाप्रतास्त्रुतिस्मृतिसर्वेष्वर्थेषु तयोतासंनात्येषपिदृष्टविषयेः प्रमाणयथातस्मादवृहिंसालक्षणान्यदार्थोश्रा कश्चिदनुदस्यः। कश्चित्स्यत्यवायः। अश्वरा पापान्नरकः। [illegible]
रित्यादौ पक्षप्रतिपक्षागमनेनत्रिदोरोनकर्तव्यः। आशंकापक्षोंतरसंनावनेमीमांसनेनाय[illegible]हिंसा[illegible]त्यापदेन[illegible]स्वरूपाविशेषाद्धेदिकत्वापितयाद्दोनविज्ञनर्तेति। अथवेदिक[illegible]
पिनथास्याशोनरूप्रसमानत्वाद्यथयष्टुं प्रवेदादवगतेतस्यानद्विपरीतरूपसंनावननमसता[illegible]सम्यकुर्दवृत्तिर्योद्दिवारणंतत्सिद्धांतानिनिवेशः। सद्दुर्दप्रतिषिध्यतेनपुनः [illegible] थार्थावेद[illegible]
यापूर्वपक्षः। तल्लिपथ। सिद्धांततइत्यथामीमांसानिषिध्यतापनावह्नातियस्तर्कणा[illegible]सध[illegible]ननरइतिस्विंपुनरयमद्दस्वार्थो मीमांसनप्रतिषेध। क्ष्नतिश्रुमः। तास्याभर्मो हिंनिर्देशः। अ[illegible]
कप्रमाणानोवदार्थेविपरितसाधनानांश्रासारतामाद्दर्इत्सादितिघोदतवावैदिकी[illegible]त्रः। हिंसावास्तोकिंकहिंसावस्तत्तद्दिंसायांपापहेतुत्वंनकुतश्चिदन्यतः। प्रमाणास्सिद्धमंत
गमेएवंचेन्नाहिंहिंसायाः। पापसाधनत्वसिद्धावहेतु। अथहिंसावास्तोकिंकहिंसावस्त्रातंत्रहिंसा[illegible]हेतुत्वंनकुतश्चिदन्यतः। प्रमाणासिद्धमंतरेणागमंएवंचेन्नाहिंहिंसायाः पापसाधनसि[illegible]
द्वागमः। प्रामान्यननानुपगतः। अनन्युपगतेवागमप्रामाण्यतद्विरुद्धादेतुर्नेयुज्यते[illegible]प्रदोगमस्यातनस्वतरनत्याद्वातः। पूर्वप्रामाण्यनपरिस्यक्तः। परस्वादप्रामाण्यमिति। [illegible]
विरुद्धादिखत्सथोच्यतेनेवागमः। प्रमाणोकथंतद्विरोधाद्भावणंप्रमाणंकथंस्वतदप्रमाणमथ[illegible]तेद्याघातपुनरुक्तदोषत्यः। कारीरीसर्वेश्वारस्यनविद्यतापक्षोनेतंतां[illegible]
मातावंध्येतिवश्रोगमविरुद्धः। कर्मणांसमनंतरंकलोर्थितयानुषीयमानानांननीयमतानुष्ठानसमनंतरंफलोप्राप्तिः। कालांतरेनविद्यतीतिचेश्रा[illegible]
ध्यसुशालिपु[illegible]वसेनेजायतइष्टि[illegible]गामरकः। फलमितियान्यपि[illegible]न्यत्तावेफलानी[illegible]ज्योतिष्टोमादिनीतत्रापिनिरवयविनाशात्कर्मणावर्षशतफलंनविद्यतीमिति। [illegible]
वहारापममतेत्रानस्मादन्हताद्याद्वातउदितेहोतव्यंअनुदितेजुहोतादोषः। प्रातः। प्रातस्स्तनेवदंतिपुरोदयाज्जुहोतिपस्मिंद्दोत्रोनथाअनुदितेहोतव्यंयथातिपथे[illegible]

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

शुक्रनिषेकः स्त्र्यादिर्यस्य संस्कारस्य तस्य स्वस्थमानस्योपनयनपर्यंतस्य एकस्वरनैः शनैः संस्कारद्वातिसमुदायापेक्षो संस्कारशब्देन वसगुणाशानीरनिवर्तनं त्वभुच्यते। नत्रनिषेकाद्यानि विशेषजनकानि
बीजस्यावनद्गतिपावयातित्रशुद्धनामपदकर्मेतीनिपावन॥ श्रेष्ठ्या द्रवाती॥ संस्कृतस्य स्वर्थे त्रट ष्टा द ष्टफलेषु कर्मसु कानीयां ज्योतिष्टोमादिष्वधिकारो तुल्यत्वात् कोपकारकत्वमाह। पुण्यैः शुभैः
लैरितियावत्। सोमपमात्र इति दोषान्नेवापनुदतीति उपपादनशब्दयोरर्थे ले दः द्विजन्मनामितिसूत्रपदस्य सार्थसंस्कार्यनिर्देशस्यार्थ लसलयाव त्रैवर्णिकाः श्रीयंते। नहि तदानीं द्विजत्व
त्ववीति॥ गार्भैर्होमैर्जातकर्मचौडमौंजीनिबंधनैः बैजिकं गार्भिकं चैनो द्विजानामपमृज्यते॥ उक्तं संस्कारप्रयोजनं पावनः शरीरसंस्काराः पुण्यश्चतत्रपावनत्वमुक्तं नो दुष्टस्य दोषापकर्षणं
पुनः शरीरस्य दुष्टेनेत्याशंकामाह। बैजिकं गार्भिकं चैन इति बीजे गर्भे वीजे तत्तिनिमित्तं वा बैजिकं गार्भिकं पुनः पापमदृष्टं दुःखकारणं तस्य बीजगर्भयोर्निमित्तत्वात् तदुष्टवित्वमात्रमिह ... शुक्र
शोणितस्य दुष्टस्य बीजे नेत्यश्रवणात् शुद्धिनीगर्भा आन्यपि दोषसंक्रीत्या दुष्टेत्यत्र तच्छनिमित्तं संस्कारैरपमृज्यते। अथानुघतो तानीदानीं काचिन्नाम येषेन कारितसंस्कार्यविशेषा
नान्कृत्वा निर्दिशति॥ गार्भैर्होमैः॥ गार्भैः गर्भेनाद्यैः क्रियते गर्भैर्व्याग्रहीतुं गर्भप्रयोजननं ... नात्तत्र द्वारमात्रं प्रयोजकं सुगर्भं वा तत्पश्चात्युक्तत्वात् ... रर्थे होमः पुंसवनसीमंतोन्नयनगा
र्भानानि। होमशब्द उपलक्षणार्थः का म्ना मात्रस्य नहि गर्भाधाने होमः रतेषीवनमप्यादिष्वपि ... स्मृतिमध्ये समावघापयेत् गार्भैर्होमैरेव जातकर्माख्येन संस्कारेण एवं चौडेन मौंजीबंधो
मौंजीनिबंधनमुपनयनं तत्रहि मुंजविकारो मेखलाबध्यते। अनयेनोपनयनकर्माण्युपलक्ष्यते। बंधनमेवानिबंधनं निवृत्तप्रसंगाः जातकर्मादीनि संस्कारनामधेयानि बहुत्वबुद्धानि करणविशेषत्वाएतान्
जनस्य निर्दिश्यते। संस्कारस्वरूपः संस्कार्ये कार्यं तत्र शोधनं तत्कृतार्थं च निष्पन्नमालाध्येवाकीविद् दृष्टमदृष्टं वा विशेषवैज्ञातग्राति जीरीनवदंतीति॥ श्रीहिलिये अमेलि यागे निर्वर्तयि पिष्टानीतुषकणविभ्रमसो दृष्टो विशे
षः शिरसो वतापयेसुंजैं गुखोदेशोनिदधातीति। उपनुक्तापात्रा कोशिकाशापाः तिपन्निनियमादष्टं सुजो विशेषः। तन्नेमेसंस्काराः शरीरशुद्ध्याधुनीनिवगी ताप्यकर्पणीमृद्वाविषेवैगादिस्तरशरीरे दृश्यते
तजननादिकालयुद्धिवददृष्टविशेषाशुद्धिर्वदितव्या। एतया शुद्धावपूतः सोतस्मात्ते शुभकर्मस्वधिकृयते। पश्चामंत्रपूतमाज्यं होमे लौकिकं तु कार्ये द्रव्यशुद्धेवाशुद्धिर्यथा उपस्यसोजनादोस्पृष्टमनाहितु ...

(१०)

दि २ स्याद्विमित्राणि शुष्येनीत्येताव तेवृ सवृति। तथा चादा। न तदुपस्पर्शन दृष्टो वा भवति। कर्पेउन कर्म्मार्थत्वमेतेन बीपुरक्तपुत्स्य च नस्याघद्वारके प्रकरणेनाविनियोगात्। अभीतुवाख्यान कस्यचित् कर्म्मण: [illegible]
अतः पुनुरुद्वा निकाक कर्म्मार्थत्वदुर्लभा न वा प्रति कार्योपयोगेस्वरूपतः संस्कारएव निर्द्धर्तः। तथा सति संस्कारं तेव हीयते प्रधानकर्म्म नोस्यात्। अत एव कार्यः शरीरसंस्कार इति कुमारजाते पुत्रानोना [illegible]
नीयाशुनिवोध्येतशक्नून जुहोतीति वद्भिनियोग संगः स्यात्तत्र वाजिकानकस्यनेत्यादिवद्धसमं जसं प्राप्नोति। उच्यते। नरवैयसुत्याश्रमालापेत्सं नारथ्यं मं गत्वलक्षणं भूमः अपि तु उपकारकत्वेन द्वीनेगत्वं [illegible]
पपद्यते यथा नानवि दिः घ्नायायायप नविविश्वन घनरधुत्यारभ्यः मति यदा दरनीये तुहोतीत्यारवनीयादमो विनिमुक्ताः अलोदिकत्वाद्वन तन्त्रा स्वरूपस्याज्ञानविधिनैव भिद्धिर्वसेते आख्याणोमी [illegible]
यीतेति। अतस्त्रादूरवनीयादिनिवृत्तिद्वारेणाग्नेर्नजुनुपपद्यते नजोगे। अत्र चानविनि [illegible] द्वारेण नजूपकारकः एवमसंस्काराणां तत्संस्कृतस्याध्ययनविधिनिष्पादिताध्ययनविधि [illegible]
वारः कृतविवाहस्याज्ञानमाहिताग्निरविकार इत्यस्तिसंस्कार्यकार्योपयोगितानामप्युपस [illegible] कार्यंहाद्धसर्वज्ञापि विद्वनुनाविकारप्रधानं ज्ञातकर्म्माणीमत्रः आत्मादेपुत्रनामासीत् [illegible]
१० स्योत्यादनेपपत्याभुशासनं वदि हि तं। अथ मिश्रीण्यणा कृतायाति। तस्मादनुशिष्टपुत्रलोक्य [illegible] अनुशासनं चाधिकारप्रतिपादने तद्वेदाध्यापनेनाधीतवेदोपपर्यतेन ततस्तानिर्वस्या [illegible]
योपकारकाः संस्काराः अध्यायोपात्तविनियोगविनुमाणवकस्य च संस्कृतस्यासुद्धियापुत्र [illegible] दत्तावेतस्याध्यापनस्योत्तमावाध्या। अत्र संस्कृतानुसंस्कार्योज्ञानदतिः पूर्वं संस्कृतेरिति [illegible]
माणवकस्य संस्काराउपकारकास्तानीदानीमुदाहरनमाजेण दर्शयति॥ ॥ स्वाध्यायेन व्रतैर्होमैस्त्रैविद्येनेज्यया सुतैः महायज्ञैश्च यज्ञैश्च ब्राह्मीयं क्रियते तनुः। अत्र स्वाध्याय [illegible]
तानस्य एवाधिपनिर्देशश्रुतिविधेनेति। ध्यवज्ञानेपर्धलक्षणसंवेद्योपस्यमेनार्थसंबंधद्वानिश्चायेन अत्र तदरक्षामानाविकरण्यपि सुतेविध्यतिपादिता नविसक्तिविपरिणामेन [illegible]
नेस्यर्थः। तत्रत्वयएव वेदाः त्रैविद्यं वा नुष्ठीमादिवद्भूपासिद्धिः। अथवा स्वाध्यायेनेति वेदाध्ययनं त्रैविद्येनेति तदर्थावबोधश्च व्रतैः सावित्र्यादिभिर्व्रतैः होमैः द्दोमैः देनादेशनकालेपेक्षितं [illegible]
सम्मिद्धिर्गर्भं वर्णैर्ब्रह्मचारित्रेणोर्होमशब्देनाग्न्याधानसंबंधमासामान्यादुच्यते। अग्न्यादिमभिदाधानेन होमो गोनेदगुणे तेषां दर्शपूर्णमासान्यारित्येन समतो तु [illegible] अदनीयद्भवसाद्यत्वाधान [illegible]

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(11)

१० वा नाम्निशर्मेत्याहवे योपपदे पंचाक्षरं षडक्षरं नाम भवतीत्यक्षरमिति सिद्धे द्व्यक्षरं चतुरक्षरं वा कुर्यादिति । तेन यद्यपि विद्यायेण सर्वस्याशिलषणीयमनाहितं भवपशुयामकल्या धनादिति [illegible]
नामधेयत्वेन विनियोक्तव्यो शर्मेति । तेन गोशर्मा कल्याणशर्मा मंगलशर्मेत्यादिशब्दपरिग्रहः सिद्धो भवति । अथवा मंगल्यं धर्मसत्वाधनं मंगल्यं नाम कतमत्फलं धर्मो धनेन [illegible]
शब्दाः इंद्रोऽग्निर्वायुस्तथा अपि शब्दाः तमथो विश्वामित्रो मेधातिथिस्तेषामपि धर्मसाधनत्वमस्ति । अर्थात् सर्पयेत्फ एवं कृतो मनसा ध्यायेदिति देवतानामृषीणां च द्विजानां भूयस्य कर्मणां [illegible]
हः श्री कामो नरो नामा मानिकी नैयेशः इति मंगल्ये ग्रहणात् वयदस्यशस्तं यमो हत्फ रित्यादि [illegible] रक्षुतो यद्वानर्थके डिःखादिः शियहत्वा निर्मितो ह्वत्रियस्य वलाप्वितौ वलसंयुक्तो बलवा
त्वयः संबंधः प्रतिपाद्यप्रतिपादकभावएवासामर्थ्यं बलं तद्येन प्रतिपाद्यते [illegible] त्रियस्य कर्तव्यो । शब्दं तपा डुर्योधनः प्रजापाल इत्यादि । विभागेन च नाम निर्देशो ज्ञाति
श्यस्य धनसंयुक्तं न वा त्रापर्याया एव दृष्टव्यो । धनेनार्थो विन्नेत्या पतेयमिति । किं ता [illegible] रणत्वतिपत्तिः । यदि वा धनादिशब्दप्रयोगादर्थसंबंधाद्वा धनेकर्माम हा धनः । गोमा
न्यूह इति । एवं सर्वत्र द्रष्टव्यो । तथा वाचिता दिशब्दध प्रयोगो बलाचितेधनसंयुक्त [illegible] थाप एव वा यस्य इल नामानि कुर्यादिति । अल्पवाद्दुला यथार्थवा चिता मानेत्याह [illegible]
नां इरवधाने भेदेव वक्तारोच्चे द एव स्या त्राः शूद्र इत्य [illegible] प्रिनैकृपणकोदीनः [illegible] क्षितो । शर्मवत् ब्राह्मणस्य स्याद्राज्ञो रक्षासमन्वितं । वैश्यस्य पुष्टिसंयुक्तं शूद्रस्य [illegible]
अत्र स्वरूपग्रहणं पादक्रमस्था (दो) मंगल्यमेते शर्मशब्दस्तथा वादाहृतो । क्षत्रियादि नाम [illegible] नितत्संलवति रक्षा शब्दस्य श्रीलिंगस्य श्रवणात्तेसंप्रमाणमनाधिकरण्या [illegible]
कामत्वात्समाचारात्सर्वत्रार्थग्रहणं वा कवले दासमसङ्गयः । यन्मंगल्यं तद्धर्मार्थवत् शर्म शरणमाश्रयः सुखं च अर्थ यत्पत्नात्स्वामिदत्त त्वपूर्व्या दिशब्दपरिग्रहः । इंद्र [illegible]
स्इंद्रवत्तोऽपिलदाश्रयतापतीयते । एवं सर्ववाक्येयं । अथ को यं द्वेवर्णा कथले दारसमुच्चयइति वाहितिर्यज्ञेतय वेर्यज्ञेनेतिकिंन समुच्चय इति । आ । मुच्यते । लिंगदर्शनमात्रमत्र [illegible]
त्रयं थस्य विकल्पोऽस्तितेन मंगल्यं शर्मवद्धे तिलाघवदवत्पशो वाक्यभेदत्तिद्विरस्यानो वारणं तद्रुरुत्तवति रक्षापरिपालनं तुष्टिर्वृद्धिर्गुप्तिश्चानो दक्षो धनपुष्ट इति । प्रोष्याद [illegible]

(१२)

ष्टिः। संयसंस्कृतोनुपनीतः। योग्येन कश्च विलिख्यति। च तः क्षितेउं सामैवैतैः संस्काररापविर्वा केऽविधीयंते। विध्यंतरेण स्त्रीणाममंत्रका। नपुंसकस्य नैव संनीति। ता नामधेयं दश...

दश्यां वा मुख्यकारयेत्। पुण्ये तिथौ मुहूर्ते वा नक्षत्रे वा गुणान्विते। दशम्यां तिथौ द्वादश्यां वा अस्य द्वारकस्य नामधेयं कर्तव्यमिति णिजर्थो न विवक्षितः। तथा च गृह्यं। दशम्यामुत्थाप्य पिता...

...ती तिनामैव नामधेयं। येन शब्देन कार्ये प्राह्वयते तन्नामसंज्ञा इति वर्द्धना रक्षति जातकर्मणा कृतत्वात् जन्मनः प्रभृति दशमी द्वादश्यौ मुख्ये तौ तत्र वंद्व तिथी। इहके चिद्दशमीग्रहणं ... श्री

हत्रिरात्र्युपलक्षणार्थं वर्णयंति। अतीतायामिति चाध्याहारः। दशम्यामतीतायां वा [illegible] थ्यां क्षत्रियस्यापं चदश्यां वैश्यस्येति। तदयुक्तं लक्षणायां प्रमाणाभावात् ... तेन भे...

पिकरिष्यते। यदि तु ब्राह्मणलोजने विहितं किंचिन्न दातु कालनक्षपाय दि दशमी द्वा दश्यां वा [illegible] गुणयुक्तं भवत सदा तयोः कर्तव्यमथ न तदा अन्यस्मिन् पुण्ये दिने। पुण्या...

द्वितीया पंचम्यादीनि। पुण्ये प्रशस्ते। नवमी चतुर्दश्या द्वयो रिक्तास्तिथ्यः अपुण्या [illegible] मंगलादितन्नित्र अपुण्ये पापग्रहैरनधिष्ठिते। गुरुसांवहस्यमानेनमुहूर्ते...

वगम्यतां। नक्षत्रे वा गुणान्विते। नक्षत्रे अश्विन्यादि। तद्यस्मिन्नहनि गुणायुक्तं भवति [illegible] रूपापग्रह विहिद्युत्पात विवर्जितं वा। वाशब्दः समुच्चये। तेन प्रशस्तायां तिथौ...

मेव मुहूर्तेन मेव तत्पद द्विष्टं भवति। मसुह्ययस्य योतिथावगम्यः। अयं च परमार्थः [illegible] शी। सामर्वाकृतनकर्तव्यो। उत्तरकालं च यदर्हं नक्षत्रं लग्नं परिशुद्धं तदहरेव कर्तव्य...

दशंनामकर्तव्यं तं नियमयति स्वरूपतोऽर्थतश्च तत्र स्वरूपमवधारयिष्यन्नाह। [illegible] ब्राह्मणस्य [illegible] क्षत्रियस्य बलान्वितं। वैश्यस्य धनसंयुक्तं शूद्रस्य तु जुगुप्सितं।

वसाधकमंगल्यमिति व्याख्यास्यंति। अतिनश्चार्थस्याविरजी विव धनादेर्हाहन्सुखफलस्य प्राप्तिर्हि मंगलं। तदभिधानमेव शर्म इति तत्साधनत्वेनोक्तं। हितमिति हितं सिद्धि...

सिद्धिप्रतिपादनमेव विवक्षितं किंतर्हि यथा शास्त्रेते तद्वचनेनैव सिद्धिः समासहाभावात् सिद्धिर्धन सिद्धिः पुत्रलाभस्त्यादिवदतीयते। नहिता हादितनिमित्तप्रयोजना...

द्वितीयं गृह्यसूत्रे प्रतिषिद्धं कृतं कुर्यान्न तद्धितमिति समासोपि पदद्वयेकार्थीभावसत्रवद्भवरप्रयोगप्रसंगो यतो वक्ष्यति। शर्मवद्ब्राह्मणस्येत्यपपदनियमेन...

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(13)

त्तो देवता श्रितह्रति ॥ ॥ स्त्रीणां मुखोद्यंतमःकूरविश्यष्टार्थं मनोहरं मंगल्यं दीर्घवर्णांत माशीर्वादा भिधानवत्ता पुंसह्रति अधिकृतत्वात् स्त्रीणाम प्राप्तो नियम्यते सुखेनो [illegible] सुर
स्त्री वालैरपि यत्सुखेनोच्चारयितुं शक्यते तत् स्त्रीणां नामकर्त्तव्यं वा कुल्यं न स्त्रीणां स्त्रीलिंग वालैश्चयद्वक्तव्यं घोषवत्संयुक्ताक्षरेणोपेतं स्वरान्तं स्त्रीनामसर्वैः संस्कृतं शब्दं उच्चार [illegible]
विशेषेणोपदिश्यते न तु पुंसाम सुखोद्य मत्पनुज्ञायते उदाहरणं मंगल देवी वा सुरती सुवर्चेत्यादि ॥ प्रत्युदाहरणं प्रार्मिष्टा सुप्लिष्टांगीति ॥ ७ ॥ अकूरं ॥ ॥ अकूरार्थं डाकिनीं [illegible]
विस्पष्टार्थं यस्यार्थव्याख्यानं गम्यमानं भवति क्रूरतैव विदुषाम विदुषां चार्थप्रतीति [illegible] विस्पष्टार्थं यथा कामनि षंधा कारीष गंधेति काम [illegible] निधेव पार्श्वे वध्यते [illegible]
प्रतीत्यैवं यावन्न व्याख्यातं तावन्नावगम्यते एवं कारीषगंधे दुहिता कारीषगंधा इति [illegible] त्यत मनोहरं मनोह्लादकरं श्रेयसी विपरीतं कुत्कालात्रीशम्मेवती लड्वती निर्मिता [illegible]
तो अत्ता मामंदलागेति । दीर्घो वर्णो न्तो यस्य विपरीतं शारतश्चाशिषं वदतीत्याशीर्वादं [illegible] दस्य वा विशेषणसमासस्त्वयस्मिन्नस्ति विद्यते तदाशीर्वादाभिधानवत् । सपुत्रा वद्भुप [illegible]
द्भुकेत्येतद्यथा आशीर्विषया विपरीतं अप्रशस्ता अक्षणेति । अथ मंगल्याशीर्वादकस्य [illegible] विशेषणं कश्चित्कृत्स्नपूरणार्थं तु सदेनोपादानं ॥ ७ ॥ मासे चतुर्थे कर्त्तव्यं शिशोर्निःक्रमणं गृह [illegible]
न्नप्राशनं मासायद्वेष्टं मंगलं कुले जन्म चतुर्थे मासे गृहाद्बहिर्निःष्क्रमणं आदित्यदर्शनं [illegible] वालस्य कर्त्तव्यं त्रीन्न्मासान्नामा गृहाद्वा वासयेत् शिशुग्रहणं [illegible]
प्रार्थ एवं षष्ठे मास्यन्नप्राशनं पंचमासानन्त्वीरादारएव । यद्वा कुलेदारा कस्य श्रेयस्य केचिन्मंगल्यं पूतना शकुनिकेक वृत्तोपदारा दिप्रसिद्धे काल विशेषे वा तत्कर्त्तव्यं [illegible]
रणोपरतनना मधेयमुक्तलक्षणव्यतिरेकेणापि यथा कुलधर्मं लप्यते ॥ इन्द्रस्वामी इन्द्रशर्मा । इन्द्रभूति इन्द्रपोषा इन्द्ररात इन्द्रविष्णुरिंद्रदेव रिंद्रज्यो तिंद्रियशा [illegible]

The Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(15)

६२ ति॥३॥ चूडाकर्म द्विजातीनां सर्वेषामेव धर्म्मतः। प्रथमे ऽब्दे तृतीये वा कर्तव्यं श्रुतिचोदनात्॥ चूडा शिखा॥ तदर्थं कर्म चूडाकर्म केशवपनं कृत्वा केषुचिन्मूर्द्धदेशोद्भ केश...
पनं रचना विशेषश्चैतच्चूडाकर्मोच्यते। प्रथमे वर्षे तृतीये वा यदुक्तं सौम्यस्थित्या विकल्पः। श्रुतिचोदनादित्यनुवादः स्मृतिमूलतयैव प्रमाण्यस्योक्तत्वात्। अथवा श्रुतिशब्देन न विधि...
कयन्मुच्यते। किं तर्हि मंत्राः॥ ते च त्वया चूडाकर्माण्यां जनाङ्कलिवदष्टकं प्रकाशयति। यत्कारणं मन्त्रे ... तेत्यादि तेन समन्त्रकमेतत्कर्मेत्युक्तं भवति। विशेषापेक्षायां गार्ह्यो विधिरित्युक्तं ...
शूद्रस्याप्यनायं संस्कारः। द्विजातिग्रहणात्॥ अनियतकालं तु केशवपनं शूद्रस्यार्थप्राप्तं न निवार्यते॥४॥ गर्भाष्टमेऽब्दे कुर्वीत ब्राह्मणस्योपनायनं॥ गर्भादेकादशे राज्ञो गर्भात्तु द्वादशे विशः॥ ...
स्य यः संवत्सरस्तत आरभ्य यो ऽष्टमो ऽब्दः। गर्भशब्देन सा द्वयी संवत्सरो लक्ष्यते ... यात्वा गर्भस्य संवत्सरो ऽष्टम इति व्यपदेशं लभते। तस्मिन्नुपनायनं ब्राह्मण...
२९ उपनयनमेव उपनायनं। स्वार्थिको ऽण्। अन्येषामपि दृश्यत इत्युत्तरपदस्य दीर्घः ... त्वाद्धलयपदत्व ... उपनयनमिति। एष संस्कारो वेदविदो गृह्यस्मृतिषु प्रसिद्धो...
नापरपर्यायः। उपनीयते समीपं प्राप्यते येनाचार्यस्य स्वाध्यायाध्ययनार्थं ... तदुपनयनं। विशिष्टस्य संस्कारस्य कर्मणो नामधेयमेतत्॥ गर्भादेकादशे राज्ञः॥ गर्भा...
त्तु गर्भाद्वा परो ऽयमेकादशो ऽब्दस्तत्र क्षत्रियस्य कर्तव्यं। राजशब्दो ऽयं क्षत्रियजातिवचनो ... कादिगुणयोगमपेक्षते। ग्रंथेषु तथा प्रयोगदर्शनाद्ब्राह्मणजातिशब्दसाहचर्याच्च ...
क्षत्रियप्राप्तेर्दर्शनात् क्षत्रियस्य तु मौर्वीति। यस्तु राजशब्दस्य क्षत्रियादन्यत्र जनपदेश्वरे वैश्यादौ प्रयोगः स गौण इति वक्ष्यामः। मुख्ये वा सति गौणस्य ग्रहणं॥ तथा च गृह्यकारः ...
उपनीतेत्र पीनमेकादशे क्षत्रियं द्वादशे वैश्यमिति। तथा वाश्वपालिनिः। एवमेव प्रति पन्नो। राज्ञः कर्म राज्यं इति राज्यशब्दस्य राजशब्दे प्रकृतिभूतत्वेन जनपदैश्वर्येण राजशब्द...
वं गर्भात्तु द्वादशे ऽब्दे विशो वैश्यस्य॥५॥ ब्रह्मवर्चसकामस्य कार्यं विप्रस्य पंचमे। राज्ञो बलार्थिनः षष्ठे वैश्यस्येहार्थिनो ऽष्टमे॥ पितृधर्मेण पत्न्यं व्यपदिशति। ब्रह्मवर्चसी मे पुत्रः स्यात् ...

Joint Project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(15)

ईश० २ इत्यस्य व्यहारेष्वुत्यात्रिःपोदित्यस्यादिः कर्तव्ये न कर्मणो निकस्य विदात्मातुः सर्वत्र नार्थी वेत नमेनल सतो यदि वा प्रत्य वामे नमो ज्यते । न च फलस्मात्तुन त्वानफलानुत्यात्रि प्रत्यवायः प्रविनु ॥ त्वेन मा

सर्वप्रत्युपयवि ज्ञानो निस्पः समार्थितो तवानि । तस्मात्रनिसानो विहित कलो काम्यानीत्त्वन्यदेवफलं नमोत्तः श्रुततत्वान्न च कथमेनतत्सर्वं कर्मानुष्ठानमा यः पन्नः प्रतुष्ठार्थ इति । अन एव कश्चिदर्थवादो । य भा

संस्कारविशिष्टत्वर्थः । अत एव ब्राह्मीयमिति यत्किंचिदालंबनमाशित्य गुणवादेन नीयते । तत्र वे श्रुत दृष्टान्नार्थस्तद्विहित कर्माधिकारिणी वा यज्ञैर्हि गौतमेनो क्ता यत्वारिंशत्संस्कारा इति । अथ

सोमसंस्था । यिसंस्कारस्ये नो क्तः नवधा न कर्मणी संस्कारत्वोपपत्तिः नाप्येतदर्थवाद [illegible] तु भ [illegible] शेषत्वात तत्राप्यात्मगुणशेषसंस्कारत्वाद्या रोपेण स्तुतिः एवमिहापि संस्कारैः संस्कारानन्तरमानी कृ

फलनाशाय नो पेणास्कारागाभत यत्र कर्तव्यं नीमा च एतन्याय संस्कार प्रकरणानो त्कृष्य नेस्तु [illegible] वर्तमानायदेशो नाविधिविसाक्षिस्तत्र कुतो ब्रह्मप्राप्तेः फलं त्वा व गमनं वा न कर्माणि विधीयन्ते [illegible]

१८ सायुज्यस्य प्रवर्तमानाननिर्देशे रात्रिसत्रे प्रतिष्ठा च तत्फलनिर्देशः स्यात् । तस्मात् संस्कारस्तु [illegible] मन्त्रे मेव तु उच्यते । ये पि विभागेन वर्समीतिनित्यानीत्र हायशास्त्रिफलकाम्यानीत्यु यथा स्वनम [illegible]

स्यादेवादत्वादेतेन नफलं निल्येषानुष्ठानमिद्धेः श्रुतिपारितत्वात नद्युक्ते काम्यत्वानाम श [illegible] द्वा निवर्दनात्सुमो ज्ञान कर्मविधीयते । मेत्रवत्प्राशनेनास्य हिरण्मय प्रमुमर्पिधीव इन [illegible]

कर्मनाम वेयम नता स्वर्ग वाक्य स्य प्रसृति स्योक्तान्वी । तस्य पुनः कर्मणो ज्ञानकर्मेति [illegible] प्राशनं हिरण्मयमनुमर्पिधी । अस्येति द्वारतं व्यपदिशति । कर्मवास्य स्वज्ञानकर्मणा इद [illegible]

उपान्नास्ते मं इद्व विधिन्निदृष्टवीय विशेष व्याख्यात यो पेन्दं तेद एव्यानि दर्शोपि नकर्तव्यः । एवं दिनत्रप ज्ञातोमर्विमं चुनी द्विरण्यनि का येद्विरण्येनमा शयेत् प्रनेददामिम चुनो सूनस्यति । [illegible]

तयो त्रिन्नोर्ध्व प्रतिग्रहं मे जानं अन्यापि तिन्नोति कर्तव्यता न त्र कायीपमामिति नाविध्नः । अपवर्ग सतमाख्यानिधामिकालविधाति । यर्थश्रस्यज्ञानकर्मा चुपदेशस्तु दपसिद्धः । कदेशानोग्र [illegible]

यनानी वरख मितिस घेन समाख्यायनेमन दुःक्रमतु श्चास्मनी ति । उच्यते । इ ह्यादिनिर्देशेन मुख्य एव कर्मकृत्वमितिप्रतीयते । तथाहि प्रमासिद्धामिद्धि ननदेवेदंत न्नाम चेर्ये कवेदं कर्मानन्तदेवेदमितिन्

(16)

सायंप्रातश्च जुहुयान्नाग्निशग्निम नोङ्गित इत्युक्तं लक्षणं प्रासमिदाधानं होमशब्देनोच्यते। यथे वहूयमाने द्रव्यमग्नौ प्रक्षिप्यते। एवं समिंधनार्थाः समिधोपि। अत एते नमाभ्यान्येन समिंधनमेव होमइ
त्यान्निराको द्रूसमिधमादध्यादिति श्रुतं जुहुयान्नाग्निरग्निमित्यनुवादो घमन्यापर्द्दानिपस्माद्वस्यामः नत्वानुपादेलक्षणदोषः इदं तु युक्तं यान्त्यमात्रदल्पमाघोमाग होमो। न चावसतिरक्षत्वोदनाः
त वैति। यथाप्रूक्तवाकेन प्रस्तरं प्रहरतीति। तत्र द्विप्रस्तरं द्वव्यमा हुः इत्यनिवप्रजति। अथ यच्चनाश्यो ताहशएव पागः दर्शपौर्णमासयोर्दनीयाके यो विनिवधेशाय लहोमे। न चाविद्धिमवलाम्सादवानाति
ति हिवेनग्रहयद्गेकागानिः ग्रहस्यएकैकस्मै समिधो जुहुया। तत्र कारीनी। अलोयत्रजुहुया [illegible] दिति। देवता मैत्रवरुणा देशविद्युमउत्पत्तिवाक्यसोपि होम एवइ ज्यया दे तर्पितर्पलेन एषतावद्रुपनीतस्य ब्र
ह्मा। आपः इदानींग्र द्रव्यप्रमाणमुनेरपत्यो यान्ति तिविनामहायद्गैः पंदानि वृष्यजज्ञादिनि। यदि [illegible] होमादिति। ननुमद्येयो कर्मणो केचिद्यमोजनैस्यो लदात्र दविकारयोग्यतो त्यधेनायास्यकार्न
यतः स्त्रुअतश्राद्दाब्राह्मीयीक्रियते ननु। ब्रह्म परमात्मा कारणपुरुषः तस्येयमेवेविनिनतु [illegible] योतस्मात्तः सर्वे कर्माणि क्रियते। ब्रह्ममेवेविनावतद्भावापत्तिलक्षणामहिपनः पुरुषार्थःसी सवीन
ति सर्वस्यक स्यविभक्तकारणत्वेन सिद्धत्वान्नातिलपितव्यानि। ननोमोक्षशास्त्रिनुक्तावृत्तिज्ञा [illegible] तनन तनुशपूत्नवनदाविभातापुरुषोलक्षतेतस्य ध्येमशरीरद्वानकाः संस्काराक्षस्यनवमोत्तश्रा
वीनस्यपेक्षतापत्तेः अन्येतादुर्ब्रह्मत्वप्राप्तोयोग्याक्रियतेः नास्ति कर्मानिरेव केवलैर्ब्रह्मत्व [illegible] कर्मसमुच्चयात्केवलमोक्षः। एतैस्तुसंस्कृतश्चात्मोपासनायां विनियुज्यते। तथा च श्रुतिः एंयएनत्स्वर्ग
विदित्वायजति जुहोति तपस्तप्यते अत्रैव दशास्य तवदेवास्यत इद्भवतीति। ननु चनेते यो कर्मणो ब्रह्मत्वप्राप्तिः फलं श्रुतं तथाहि नित्यानामनारद्मुनं फलान्येव कल्पनायां विपुलयमत्तंपावज्ञीनादिपद
त्यतायाश्ररगामिनत्वादिष्ट्वाजिन्यायोपिनाद्धि। अथास्मादिवनादेतत्फलत्वमिति। यदुच्यते मोक्षार्थिनः नदाविकारस्यान्नचावनित्यहानिनवश्वश्रुतिविनोचः निःफलेन कादिरनुतिभूति। तत्रा
मिनिवेत। कामेनानुजानाति। प्रमाणस्य श्रेयावगतिनर्थः मावेत्रकुतोनमर्थवत्वो अस्तित्वात्र कर्तव्यतावगतिः। सर्वोवतस्यामकरणशास्त्रार्थाति कामस्तमश्वप्रसादवायदेहशाश्वाधेलिइ

Joint project of Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(17)

दिष्टश्च तासमाधुस्तिः शिष्टेवोदिः कार्यस्तत्र कार्यो न्यायाज्ञनाध्यापमतिथिमत्कारादिव्यः क्रिया विश्यषष्ठ्या निर्दिष्टयाहिष्टदोन्यइति गम्यतो यत्ता ऽ विद्वांसं स्मम संस्कृतान्माता विकल...

एवं व्यवहरति श्रामुचक्रियास्तु विद्वानधिक्रियत अत्र एव पूर्वश्लोकविचारेद्देयश्च प्रतिषिध्यष्यातयस्तदवज्ञानपरतया क्रियते नानुत्पयास्तदर्थविशेषजिज्ञासया एतमर्थमेवदेव्र

स्मिकोवेदनिंदकः अतश्च पूर्वपक्षयावदष्याप्यामाएष्वन्या त्रासौ नास्तिकः स्यादिसिद्धांतदार्थमेवपूर्वपक्षदेतु कथं न वेदनिंदक इति स्मृतिग्रहणं न स्तांत्रलोवेनानुत्तयाः श्रुत...

न्यतरनिर्देशनेव सिद्धमुभयस्यापि ग्रहणमित्यत्ति प्रायः तमर्थमविदित्वा वदतो [illegible] याविवादितार्थवमेवमत्रायस्मृतिनिंदकष्यनवहिःकारानेनवेदनिंदकस्य वविहितश्च इतिग्र

धतरं एवत्यादि ॥१३॥ वेदः स्मृतिः सदाचारः स्वस्य च प्रियमात्मनः एतच्चतुर्विधं प्राहुः साक्षाद्धर्मस्य लक्षणं ॥ नात्र कश्चिद्विशेषश्च वेदनिंदाप्रतिषेधे न स्मृतिसदाचारात्मतुष्टितात्पर्यं...

कश्च वहिःकरनेन विहितस्तस्य मापिवेदमूलधर्मोत्तिधान मतः स्मृत्यादिनिंदको [illegible] वा नतुश्लोकद्वयेन पार्थः एवं च व्याख्यातॄणां श्रुत्वादीनां मध्ये नात्र स्वेच्छया आश्रया हिना

निंदनस्य बहिः कार्यः सा श्रुतिश्चोस्ति कश्चनतः ॥ उच्यते ॥ नाचार्योग्रंथसारं वं मन्यंते बुद्धि [illegible] न परिस्फुरंतितन्मिश्रहिसत्यसम्यगवबाधा धर्मस्य स्वपुत्रघार्थे विहिंतितावेदनिर्द्देशः पाल

वाद्यपूर्ववेदस्य दृष्टांमेवकर्तव्यं सर्वस्य धर्मस्य वेदिकत्वात्तस्माद्विशेषार्थे तेदना [illegible] संक्षिप्तं तत्र्वीनां पूर्वश्लोकाद्य्यथाश्लोकद्वयं स्वस्य च प्रियमात्मन इत्यनेनप्रा...

रवाक्तास्यग्रहणं चतुरूपणार्थे पतस्मा साक्षाद्धर्मस्य लक्षणं निमित्तं नावकं न पुनः स्वत्यत्र पश्चान [illegible] साक्षाद्युतधर्मो ण इति विधाशब्दः प्रकारवचनः एवमेव धर्मेप्रमाणं वेदाः...

त्वादयश्च अन्ये तु पसंदाराथ्मं श्लोकं व्याख्याता स मांसं धर्मलक्षणोपकरणमिति पुनः पाठः समासिंसू त्रयं तिपथाद्धिरत्यासावेदांग पुसंख्या उपनापति पौतत्र पतिपैतइति तथा सर्पिंडि...

प्राशुक्तोर्थौ घटि विहृते तयथाने या विकोर्ये कात्रनोत्य श्यद्दइति प्रतिज्ञायसाधनोपन्यासंकृत्वा निगमयंतितस्मादनित्यः शब्द इति या पाश्चेषां ग्रंथकाराणां नीतिस्तथा महासा...का...

Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(18)

द्वि०

सूत्रं वार्त्तिकं वा पठित्वा व्याख्याय पुनः पठति ॥१२॥ अर्थकामेष्वसक्तानां धर्मज्ञानं विधीयते धर्मं जिज्ञासमानानां प्रमाणं परमं श्रुतिः ॥१३॥ भूमिहिरण्यादिधनमर्थः अदत्त [illegible]
न दर्यन रक्षणार्थं कृषिसेवादिव्यापारकरणं ॥ कामः ॥ स्त्रीसंभोगः ॥ तत्र सक्तिः नित्यं तदासेवनं तदंगानां च गीतवादित्रादीनां तद्वर्ज्जितानां पुरुषाणां धर्मज्ञानं धर्मोपदेश [illegible]
विशेषेण विधीयते । अथवा शिवं तंत्र वर्त्तिधातुः । आधारहृदयस्थेन तत्पर्यंकिमर्थं पुनः पवत्रसक्तानां नेतव्वतिधर्मज्ञानं यावत्तावत्प्रियथालक्षणं तदविरोधेन अवसरे नाडनादाविनि [illegible]
न्यापदेशात्तु समाचाराद्वा शंकुर्वंतीज्ञात्रमिति ॥ अतश्चाह ॥ धर्मं जिज्ञासमानानां नामिति सर्वं प्रमाणं धर्मे वेदः स च तत्त्वेन शक्या ज्ञातुं सत्यं तदुर्विज्ञानादसाभिगमनिरु
२२ र्द्ध पुराणमीमांसाशास्त्रश्रवणमपदृते स्वार्थे बोधनवेयाकरणं यथाशिष्टसर्वेद्या नविनाशकश्चासादयितुं समाचारतिहासादः कतिपयधर्माश्रवणमंतेन [illegible]
गयुक्ताऽस्मातिषामादिषयागः अत उक्तं प्रमाणं परमं श्रुतिर्नत्तसमाचारादः प्रमा स्मृत्यादयः हरिवधनाद्रीता मिथ्याज्ञात्वविषादिवादाज्ञसीत्यइवश्रीत्यः सविध [illegible]
अपरस्त्वर्थकामाः दृष्टफलेषिणस्त्यंतीतत्र सक्तानां पूजाख्यात्यादिकामानां दृष्ट तया लोकपंक्तिमात्रप्रधानयाऽनुष्ठानानां न धर्मज्ञानं धर्मानुष्ठानं विधीयते ऽतत्र [illegible]
ख्यात्यादिकामानां दृष्टफलार्थितया लोकपंक्तिरुपदिश्यते ज्ञायते ऽस्मिन्निति नमित्युच्यते अननुष्ठीयमानो हि धर्मो व्यक्तो न ते रात्त वति बाह्यावगमक [illegible]
ज्ञानं धर्मज्ञानमुच्यते अत एव उक्तं भवति यद्यपि धर्मानुष्ठानं लोकपूजाख्यात्यादि दृष्टप्रयोजनं न प्रपलभ्यते तथापि न तत्सिद्धिपरतया तत्र प्रवर्त्तितव्यं किं तर्हि शास्त्रेणानद्ये [illegible]
वा तथा च पठंति यदि दृष्टमपि भवति न तत्र न विचार्यते तथा च कतिः ॥ स्वाध्यायस्य दृष्टं फलमज्ञवदंति यथा लोकपंक्तिरिति लोकः पच्यमानश्च तुर्निरवद्भुतानित्य [illegible]
न अज्ञायते यत्यादिश्लोकश्चात्र भवति यथेक्षुहेतोरिहसचितं पयस्तृणानि वल्लीरपि च प्रसिंचति तथा नरो धर्मपथेन संचरन् नीयशश्च कामांश्च वसूनि चाश्नुते [illegible]

The Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

कास्तुचित्सु (19)

स्तस्माद्विरोधो न स्मात्यसाध्येह्यनेनापि स्निग्धत्यनेनापि जि एवमवगम्यते। तत्र कुतो विनो च म एव एवं स्मृतीनो वितु इदानीं विकल्पेन्यायः॥ निषेकादिश्मशानान्तो मंत्रैर्यस्योदितो विधिः तस्य शास्त्रेऽधिकारोऽस्मिन् [illegible]
न्यस्य कस्य वि शावि दुषाद्या स्यपे नेदृभयेत तथामिति पवंति। सवार्थवादः। तत्र तस्य श्रस्य यदर्थनात तस्य विद्वि धिर्नीतिः स्यान्न यास्स्यामि नत्रि यदेशयो न शघनं निवर्तते दस्येतद्यार्थं कालि द्रव्यार्थाः स्येस्त्वो [illegible]
श्यययोः प्राप्ति दर्शयति। तथाय यथा कामी धूह्योपशन्तिषे वादयेनु प्रवर्तते। तन्निवृत्त्यर्थमपी सेव भिसंबन्धः [illegible] नस्ति नो शास्त्र शब्दो यमानवर्थ [illegible] नः च विकारो मयेत दनुमेयमित्यवगम्यानवशर्द्ना [illegible]
नावस्य अनुमेयत्वा वगानिसंतवानि। नहि इदम नाशित क्रियाविधायेसा यतया वगम्यते तत्र तः शास्त्र विषमापा [illegible] स्यात्व क्रिया यामा विकारकृत्य वगम्यते तत्र कृचन्नाय पक्षार ज्ञाविषपनयाप्रतीयते। नस्यो र [illegible]
त्वाप्रिसेवे च द्य यमर्थः प्रतीयते। शास्त्रस्य पदृ वूर्तं याचमन्त्राना मनुतिष्ठेदिति। नचान्यदीयायी [illegible] स्यानुज्ञात्वं से नव क नोत्यर्थ धपिन [illegible] नाति। यदानीनित्यत्वाद्दासानी वान्येन कृतत्वादतः [illegible]
हरित्वीश्च यथेन क्रियाप्रतीयते। अतो ध्यमयं उक्तो भवति शास्त्राद्यापने तस्या विकार [illegible] तत दृष्ट वणेपिन्त्वा दिमन्त्रात्मा नवस्य [illegible] कर्थेत द्विषयोविधिरमादिवेदमूलदाति [illegible]
लु। उच्यते। यानि कानि च न शास्त्राणि प्रतिपादकानि का कानि नतानि शूद्रेणापि यानीति शस्त्रान् [illegible] नी। यानि वेदशास्त्राणि तदर्थव्याख्यानवाक्यानि [illegible] तीन स्मृतिरूपकानि [illegible]
यानि त्यान्येव च नुज्ञानं तु न शास्त्रविषयः तत्र चानुयर्थ स्मिस्या विकारः। नेत्येवसीतिरनुपानं तत्र [illegible] सासान्य वर्ण शुद्रस्या क्रिकानप्रसंगः। यथा [illegible] तत्र तत्र दर्शपि ब्यामन नु [illegible]
वदो मा विकारनिषेधक मीविकारः नयविदितकर्मरूपस्यतदनुज्ञानं मं नत्रोन चाध्ययनमेतरणतदर्थाववोधसंभवः। न चावैधो विक्रियतामस्येप [illegible] नोस्ति मानि पनिज्ञानमपि [illegible]
यद्योपोवार्थत श्रवत्रस एनं शो तद्यिष्यति। इदं कृत्वा इदं त्वार्हति। अतो मन्त्रानुज्ञानप्रयुक्तं इष्या अध्ययनवेदनं स्त्रीवत्यस्याध्ययाद्यमनु [illegible] वश्यंगाद्यपकोतिनतेम [illegible]
विधीयते तेषामेव सप्रत्ययो नुज्ञानहेतुर्यशीस्याद्यायोऽध्ययनमिति विधिनास्ति पुंसो नेवाधिकारी। तेषामपि नार्थज्ञानप्रयुक्तोऽध्ययनं वेदना [illegible] तु [illegible] कोऽप्यार्थकवत् [illegible]

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(२०)

विधिनोच्यते निषेको गर्भाधानं सत्र्यादि यस्य संस्कारकलापस्य निषेकादिः। गर्भाधानं च विवाहादनंतरं प्रथमोपगमो विधिः ऋतुर्यामि कल्प्यमानिश्चितमं त्र्यर्थत्वे योदिदिष्टिस्तेषां मार्गलेषु श्मशानां

श्मेति श्मशानांतः श्मशानशब्देन मृतशरीराग्निविधानं लक्ष्यते तत्स्थानमप्युच्यते तान ब्रह्मा हव्यं यो मेतस्य संस्कारो नैष्ठिका वा विप्रः लक्ष्यन्ते। मादिमे त्रयवर्णा नस्थानमने नव द्विजातयो लक्ष्यंते नैष्ठिका द्विजा नस

द्विजातीनामिति नोक्तं। विशिष्टाश्लोकानां कृतिः। व्याख्यं तत्र शास्त्रस्य मनोर्मंत्रैरुदितः श्लोकेनास्यानमनेन वा द्विजातयो विविशितिनः पसंबंध। नाहिमे त्राविर्भावं रीतिर्न हि प्रयोगा वस्त्यस्यावि देयस आ

यकाः। तस्मादेवं व्याख्येयं मंत्रैर्युक्तः समंत्रकोपपीत्र्यर्थे विधिरिति नान्यस्य कस्यचिदित्यनुवादो द्विजातीनां नियतत्वात्। अथवा कश्चिदन्यत्वे नाद्विजादीनामयमीविदितो। वस्य कर्तव्यतामूढानां

द्रष्टव्यमिति तदार्थं का निवृत्त्यर्थमिदमुक्तं॥ सरस्वती दृषद्वत्योर्देवनद्योर्यदंतरं। तं देवनिर्मितं देशं ब्रह्मावर्तं प्रचक्षते। उक्तानि धर्मप्रमाणानि विशेषेण विकल्प्योपदिष्टो अतिकालेऽवश्य मा

दानीं पंचसु देशेषु योग्यतया धर्मा अनुष्ठेयतामापद्यंते ते देशा वक्ष्यंते तास सरस्वती नाम नदी दृषद्वती च ततयोर्नद्योर्यदंतरं मध्ये तं देशं ब्रह्मावर्तं वृत्यन माशं ह्यापवस्सतो ब्रह्म तरीर्तिर्यथा देव

त्य स विमतो स्तुत्यर्थं देवैः स निर्मितो। ततः सर्वेभ्यो देशेभ्यः पावनतर इति॥ यस्मिन्देशे य आचारः पारंपर्यक्रमागतः। वर्णानां सांतरालानां स सदाचार उच्यते॥ अथवा यस्मिन्देशे य आचारस्तस्य प्रा

माणवोपाधिर्नगीकृयते। अयावि दुर्षा मशिष्टानां च देशोपाधिरेव प्रमाणी। किं आतः यदि नाप सतायत इह उक्तो व्याचारस्य च समाचूनामिति विशेषण द्वयमनर्थकं। तत्त्वसदाचारस्य धर्ममूलतोपपद्य

संभवात्। अथ याप्स्यते देशविशेषसंबंधोनुपकारो नाद्वि देशांतरेपि शिष्टसमाचारस्य प्रामाण्ये शकाते वक्तुमुच्यते। आपि कमेन दतिवानैमायोऽवश्या तास्मिन्देशे शिष्टानां सतत दृष्ट

आचारः स सदाचार इति। अन्ये तु देशांतरमातुलदुहितृपरिणयतादेशाचार निवेद्यार्थमिदमित्याहुस्तं दूषयंति। अविशेषेण सोक्तेन देशकुलजातीनामविद्वदुपकल्प्येत। स च विद्वद्भिः

सोमात्रं तु मस्य स्वपंवमात्र इत्येतेन यस्मिन्नपि देशानुपनीतेन सह भोजनादिना वाग्नेव धर्मत्वेनेष्यते। नच स्मृतिविरुद्धस्याचारस्य प्रामाण्यं संभवति श्रुतिविप्रकर्षादाचारात् स्मृ

पिनाविरेनग्रस्ले फलः स्यान्नान्तौर वृत्तिः अनुञ्चमर्यादामीनाति विन्येनेन समुद्रद्वीपानि तान्यधावर्तः एतेवनकृष्णुदितुदेशावयव उपानाः अन्यत्र पूर्वसमुद्रः प्रत्यचीपश्चिमउ[illegible]

श्ववधित्वेनोपात्तोनभयोशयावर्तत्वमासिद्धम् अत्र निशम्नासानेष्टाभद्रदमाह ॥ कृष्णसारस्तु चरति मृगो यत्र स्वभावतः स ज्ञेयो यज्ञियो देशो म्लेच्छदेशस्ततः परः ॥ कृष्णसारेति कृष्णसारेण नोक्ता कृष्णसा[illegible]

त्रयत्रचरति निश्चमाति स्वैरचरति यत्र देशे तस्य शूद्रावतो नपुनर्देशान्तरात् प्रायश्चित्तोपायनादिना निमित्तेन नानीतस्य किंपरीतमपि काले निवासः स देशो यज्ञियो यागार्हो वो च वन अतः कृष्णसारमृग[illegible]

न्योदेशस्ते देशाः म्लेच्छाः प्रसिद्धाः चातुर्वर्ण्यजात्यपेताः प्रतिलोमजातीयानां वृत्तामेदोदश्वर्णपुलिं दाद्य[illegible]नगा विश्रमणा नास्य देशस्य विधीयते । अमयन्ते नतिवस्त । वश्यनीति यत्तमानानिर्दिष्टान[illegible]

परे स्वविरिर्यवच्छस्तदेवतत्र यागः शक्यः कर्तुं यागस्य हि देशोऽधिकरणं तत्त्वाव नकेनापि[illegible]दिशाम्लद्वारेण नवद्वयोर्मूर्तमोनेककालप्रकदेशव्यानसोमवज्ञनवकालीनत्‌ अप्यादिर्मोदसं

कापायाश्च यायाविद्योलक्षणाग्न्यायमाद्यधयोक्तो सूर्यादिकरणाद्धि एतादृश्यतद्वयन्तद्[illegible]नाविधायरूपएवा । वयोयेन कृष्णसारनाविधाय्येवाधिकरणपानिच्छिस्यानातिलेउते[illegible]

किंनार्हि एकादशमसंबधिनाप्यावेपेन यवातिकृष्णसारस्या वारस्ता वः शाश्वाद् अत्रासंधमविनितिष्ठनीति[illegible]स्थाम नगन समुदायस्य न दीप्त्यर्थतानावपिकस्य देशस्य प्रकृततादेव द्वेषोऽस्ति[illegible]

वरत्रसर्वमाचारीकरोति तेनायमदोषो मूर्तयोर्निकदेशः समवर्तिद्वयमानेवात्र यद्यपि मिलितायां[illegible]तानातः प्रनोविवाद्यकःपुत्तो नयजेतःश्रागस्य तत्राहतास्तुनाधाम्ना दीसो देशदूति मावयागार्हना[illegible]

विचोद्धृतेत एव बुद्धिदेशशुद्धयागोनाहित्वि दर्शपत्तावंसपदिनादानि येन तंति अविनाशित्वं चैव विक्तावेघाखतेवदे शत्रुदूष्यन्तो अत्र एवत्तद्वचले चनोयागार्हतानुवाद[illegible]

नोपिनविद्यते यर्तिलवयवागवा गृहृष्यादितिच हिविवविभ्रयपांयवादएवयद्याक्तो म्लेच्छदेशस्तु ततः इसे चोपि[illegible]तानेवमितानलनेनदृश्यस्यैवधनस्लेषावसीनास्थित[illegible]

इद्राह्मणादिजातित्र्यार्थदानेनापि शद्रः प्रवृत्तो म्लेच्छानी देशत्ति तत्र यादि कवीवित्ततहपरतादि देशमपित्रहायैश्चाक्रमेयपुः तत्रैनावस्थानं कुर्युर्म वेदेवा म्लेच्छदेशश्यावदि[illegible]

(22)

तः श्रुतिस्मृतिसिद्धश्च व्यवहितानामेव श्रुति मतुमापयति किंच कारणग्रहाद्येवमादेनावानस्य नूपवतीमातुलकन्योकामभमानानाजनगृहाद्दृष्टवेतः। कन्यागमनदोषमान्नृदिति। अन्ये तु विद्वांसो वेनास्य श्रुतिमूला

तादृष्टास्य पाश्रुतमर्थं गृहीत्वा धर्मीयमिति प्रतिपन्नाः। आपि वा एतास्मिन्नस्तु लायार्थेनोपपद्यते श्रमादिविजैः पुस्तमापि प्रीतिहेतुनास्मृतिसिद्धयोऽन्याम यानि विद्वाद्मति। यथा वास्य न्याय मर्ष म

मः। न च दृष्टकारणयोः स्मृत्याचारयोः प्रामाण्यं। उक्तं च तद्दृपादे॥ विरुद्धा च विगीता च दृष्टार्था दृष्टकारणा। स्मृतिर्न श्रुतिमूलास्या या चैषा संभवश्रुतिः। तस्मादेतानृद्विजातयो देशानसंश्रये म

त्वाद्विविशेषादेशप्रशंसार्थवादापत्ते। परंपरेव पारंपर्यं क्रमस्मादन्यमुपसंक्रामति। तस्माद[...]म्यात्स्ये वर्णः प्रवाहः परंपराक्रमः तदविच्छेदेन तत्रागतः सदाचारः स कीर्त्यते योनमोत्रेन साला

त्सदिनानीवसीनो॥ कुरुक्षेत्रं च मत्स्याश्च पंचालाः शूरसेनकाः। एष ब्रह्मर्षिदेशो वै ब्रह्म[...]नः। देशनामधेयान्येतानि। कुरुक्षेत्रं समन्तपंचकं प्रसिद्धं। कुरवस्तत्रस्थाः पंचालानां कुरूणां वा कु

प्रमत्रजाणी सुवतीति श्रुत्यन्निमत्स्याः राजाः शब्दा बहुवचनान्ता पवदेशवचनाः ब्रह्मर्षिदेश[...]यमेतादेवतानिर्मितो देशो ब्रह्मावर्तः। देवत्वं किंचिन्न्यूनो ब्रह्मर्षिदेश इति मतोऽयं देशो ब्रह्मर्षिसेवि

तः ब्रह्मावर्तात्सन्न्यूनः। एतस्माद्ब्रह्मावर्तादनन्तरमदूषादिन्नन्नीमदर्थो यथानुक्रमं[...]नामीती षडब्राह्मणादिशीति। स्वं स्वं चरित्रं शिक्षेरन्पृथिव्यां सर्वमानवाः। नानीकुरुपनोयानामेतेनमहदेतनी[...]

प्रसूतस्य सकाशादग्रजन्मनः। स्वं स्वं चरित्रं शिक्षेरन्पृथिव्यां सर्वमानवाः॥ एतेषु देशेषु कुरुक्षेत्रादिषु प्रसूतस्य ब्राह्मणस्य सकाशात्सर्वे मनुष्याः स्वं स्वं चरित्रं शिक्षेरन्। जिज्ञासेरन्। तस्मिन्नूद्देशाद्यमनेने न शास्त्र

॥ हिमवद्विन्ध्ययोर्मध्यं यत्प्राग्विनशनादपि। प्रत्यगेव प्रयागाच्च मध्यदेशः प्रकीर्तितः॥ उत्तरस्यां दिशि हिमवान्पर्वतो दक्षिणस्यां विन्ध्यः विनशनं सरस्वत्यास्तिरोधानदेशः। प्रयागो गंगायमुनयोः संगमः। एतानवं

स्थिवसीनूकृत्वाम यमध्यदेशनामानं देशं विघातानासुकूष्टोनात्तिनिकृष्टः। इत्येतायं मध्यदेशो नतु एविनामधा[...]वता[...]। आसमुद्रात्तु वै पूर्वादासमुद्रात्तु पश्चिमात्। तयोरेवान्तरं गिर्योरार्यावर्तं विदुर्बुधाः॥ आ

समुद्रात्पूर्वसमुद्राच्चैव पश्चिमसमुद्रात् तयोरेव हिमवद्विन्ध्ययोर्गिर्योः पर्वतयोर्हिमवद्विन्ध्ययोर्यदन्तरं मध्यं स आर्यावर्तो देशो बुधैः स्मृतः। इष्टे तु वन्ता आर्या वर्तन्ते तत्र पुनःपुनरुद्भवन्तीति आर्यावर्तः॥

(२३)

मर्थमत्यंते द्विजन्मनामिति सामान्येन त्रैवर्णिकानां संस्कार्यत्वेन प्रवृत्तत्वात्संस्कार्यस्य प्रधानमुद्देशो न च प्रधाने लिंगसंख्यादि विशेषणं विवक्ष्यते । यदि हि संमार्ष्टीति शत्यप्येकत्ववचनेन ग्रहाः [illegible]
तेन ग्रहमुन्नीय वद्धीतेतेनो नयेन्न रश्मिति नार्था अपिह्नुविता यापे एवं सो जनकालग्रयावयाग्रप्रति थे वः स्त्रीणामस्मै त्रिकालुकार्ये पंस्त्रीणामाहृदिति । नपुंसकानीवपाणिग्रहणं दर्शनं ग्रहार्थिनानुत्ता
स्यान स्त्रीवादीनामिति । तत्राय्यनोनार्थपुंश द्दोमनुष्यजाति वचनो न रश्चवत्त्येन विशक्तिसाव्यैलिंगेन विवक्ष्यते एवमाहि सर्व स्वस्य वन्न मूलो मूलेंग तेलिंग निशेषे प्रसव न रूपमावष्टं भातिपादिकार्थो
लिंगे इति शक्तिवाच्यस्यादित्यर्थस्याविवक्षा विवक्षेपुत्र्येतो । यतो न वितस्ते वित्त्वं नमे वेके प्रयोजने कर्माघयीतश [illegible] ना नाप्यर्थे वेता तासं हत्वं विवक्षाया मानर्थकमेव प्राप्नोति पुंस्त्वस्य यथानेव यद्दत्तप्रा
कार्थे विवक्ष्यते वा क्वान र्थकपति हानाया अथोच्येत नप्रत्यया र्थमात्रस्य विवक्षा कृत्स्नोपिपद [illegible] नावितोष्णीनाति वक्ष्यते यथाप्रयो नयं हारिरिति भवत्युप्रयशवृत्त वणोदविप यसोरन्यत मार
पि तदेवग्राय स्विन्नेन रिवास्ति तउ नयग द्दः । अत्र केचित्यनिदानमाहुः नैतन्न नयमानं नाहि ह [illegible] समनावो हारिविनाशोदिनेमिनिक्ष्ये अधिकारभएव हतुमाणवकार्थेरवसे स्कानाःएव [illegible]
थः । वासने दत्तयात विशेषणादि वस्यैने प्यतेनादर्थपि वासने देनैनापेति । तस्मादर्थे पवि हार [illegible] यत्रिवाक्ये जातकर्माणो वेदिकैः कर्मभि रितिरुतदुपक्रमे । तत्र पुमानेतस्संस्कार्यतया [illegible]
वक्ताची वाक्यानर्थके यथानैव दृष्टिपदेविवक्ष्यते यद्येवं युद्रस्यापि प्राप्तिर्जातिति दोषानिर्दे [illegible] नामानतिमे त्रमाध्यत्वात् । अथवा द्विजन्मनामिति वासशेषकोनेनादिष्यति । नवतदाह नीवि [illegible]
यत्वेन निर्दिष्टत्वेन नतएवसंस्कार्या बगतो पुंसद्रव्येनतु स्यपदविवासिन माधोकोने स्त्रीणी त्वप्राप्ते इपि विधानमुपपद्यते । स्त्री वस्याएदानरश्री नैनानरेताः स्त्रीनोनयवीजनोः पद्वने द्विघोषा [illegible]
हि स्त्री वाग्रवनातरेत स्त्रूनाविनारथ्या वृत्तिकर्नं जातकर्मादिसंस्कारकाले अपरिच्छेद्यत्वात्तासन्त्यप्रतीकारत्वात्सूनवो नानियतो मर्मसो विकार्यत्वादर्तयानि यथात्र द्रव्यत्वं । न द्वा द्र [illegible]
वस्य एवाद्रव्यः सोऽपिद्रव्यतानुभवति । विश्रम प्यवनो भूत्वा स वत्य ज्ञाम हावनः । द्रह्यस्ये व्रवदं द्रव्यं न वेपलाल जातकाद्युद्दिः संसस्कृतो नुपनीतः । शोत्यैन कस्य विति भाति । अत्र [illegible]

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

नह्युत्पत्तियोगेन प्रत्यासत्तिज्ञापनेनासत्तिर्वैकल्पे यदेङ्गजाते कविज्ञोक्तौ तदानिरूढमन्यतत्त्वेनेत्यर्थः। यथा सर्वशाखाप्रत्ययमेकं कर्म एवं समृतिप्रत्ययमिदि प्रत्युत कृत्वा तद्गृह्यस्मृतीनां काश्यादीनां
वस्माय॥ सर्वासां आम्नायविशेषादेकार्थानां विदुद्भार्थानां च विकल्पः। भिन्नार्थानां च समुच्चयः सर्वत्र समाख्यानुसैवनियामिका यत्रानसमाख्या यथा पुरुषस्य नियतः सर्वं द्वं गोत्रप्रव
नामीतास एवं तथा यथा समाख्या यतो कर्मैकं ह्युच्यते इति। नत्वाश्रयणे नियमोऽस्ति। अनेनैव शाखान्तरे यो न वोति। अनेक शाखाश्रयणं मध्ये दानवीत्येति। तत्र त्रिवेदाश्चापि नः सर्वशाखप्रदेशा प्रवर्तते
घुमगः कर्मैकं ह्युच्यते इति। तत्रार्थं पूर्वविकल्पश्चास्मिन् एकशाखाश्रयणमस्तु यद्यपि शाखान्तरे समाख्या मनेन तदुक्तमेव न तस्य पुनः कर्तुं एव हि तदुक्तमेव शाखोक्तिकर्तृत्व ज्ञापयन्त्याए वैतन्नानाः
योक्ते नामेवरा वर्तते दनवकर्मानुष्ठानार्थं विदाश्रयणं येन नावतो मन्त्रान्न कर्मोपयोगिनो युयते स्वाध्यायविधिवचनं वेदाध्ययनेऽधीनवेदस्य चाधिकारो न कर्मप्रयुक्तम
समाख्या मन्त्र विशेषाविनियोगनिमित्तं वक्तानां गृह्यस्य नाम मैथिनीगृह्यमिति। यस्यां शाखायां तासां यत्र वा दुर्लभेन विनियुक्ता मन्त्रा स्तद्गृहीतयाऽसमाख्या तैयते प्रमाणं गृह्यमिति सा
अपदिश्यमाना च दृष्टा नामापि स्वार्थी गमनं करो येत्वकर्तव्यता वेदस्य स्वार्थस्मृतीनां च तायां कर्तृविशेषस्मरणेऽप्यविकानोनस्याध्यायानन्तनपातिप्रयाजे वशिष्ठानां निषेधो द्वापरि
नवेदद्रूयमप्याम्नि। न वशकौकल्यायितुं न दिक्षु गतो वा ह्युच्येन प्रमाणी न दृष्टानीवाकां कः सएवाकर्मेष्वति न च्छापाश्यायनेगोत्रेतु निपतनमिस्य समानेऽप्य चावृत्ता पर्थ सूत्रे घः पारिश्याऽप
त्रेण वर्तेत न द्वावितायधे तदाश्रितदेवतादिद्यवनंय दर्शितं यदर्थः शाक्यो न दृष्टानुतेन स्वाधीतो शाखामनि कर्म्यपि त्राण्यजीत शाखया कर्माणि कुर्यात्तद्दृष्ट्वं समाश्रयेतानन्तस्य शाखात्याग दोषः पित्रादीनो वा शाखा
गाये मालवकः कर्मावीतो शाखो नाध्यापितः स्मात्तम्यात्र दोषो नाम्नि यदामृतपितृको जावाल च दत्रालःस्वयमावार्यमाश्रयेतानदायेनास्यापि गोजातादृष्टमेनं शाखेण मेवायेतुप्रक्त्यास्यापद्यात्स शाखाय म
नवतिनदास्वशाखात्यागः अनः स्थितामिदं सर्वं सर्वासु स्मृतिषु ज्ञातव्यं कर्मादि उपदिश्यते। न त्वनि त्वार्य मे गज्ञातं सम्पुष्टीयते। विदुदैविकल्प्यतो समानार्थो वा पुंसः इति श्रीनपुंसकयो वृत्त

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com